

Dona al punt zero

Narratives

90

© Nawal El Saadawi 1975, 2007, 2015
Woman at Point Zero
es va publicar en anglès el 1983 a Zed Books Ltd,
de Unit 2.8 The Foundry, 17 Oval Way,
London SE11 5RR, UK.
Els drets d'aquesta edició s'han acordat
amb Oh!Books Literary Agency.

© 2017 Anna Turró Armengol, per la traducció

© 2017 Margarida Castells Criballés,
per la traducció de l'àrab de la Nova introducció

© Jumpingsack, per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial SL, per l'edició
Angle Editorial
Muntaner, 200, àtic 8a / 08036 Barcelona
T. 93 363 08 23
www.angleeditorial.com
angle@angleeditorial.com

Disseny de col·lecció: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: febrer de 2017
ISBN: 978-84-15307-64-8
DL B 2663-2017
Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre,
ni la seva incorporació a un sistema informàtic,
ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà,
sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes,
sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Dona al punt zero

Nawal El Saadawi

Traducció d'Anna Turró Armengol

NOVA INTRODUCCIÓ (2017)

Traducció de l'àrab per Margarida Castells Criballés

Fa més de quaranta-cinc anys que vaig escriure la novel·la titulada *Dona al punt zero*. Aleshores vivia al meu antic apartament de Gizeh, i des que havia agafat la ploma per escriure sobre les misèries de les dones i les noies egípcies, tot relacionant la violència física i psicològica amb la violència social, política, econòmica, religiosa, moral i cultural de l'entorn, el govern egipci no parava de fer-me la vida impossible, a mi i als meus familiars. De resultes del meu activisme, vaig perdre el meu lloc de treball al Ministeri de Sanitat, però, de fet, em vaig alliberar de la presó del funcionariat, cosa que em va proporcionar molt de temps per pensar, observar i escriure, tant textos literaris com articles científics. Així mateix, vaig tenir ocasió de fer estudis de camp sobre les dones com a especialista en psiquiatria social. Una d'aquelles activitats de recerca em va conduir a la presó de dones, al nord del Caire, on em vaig trobar la protagonista de la meua novel·la: *Dona al punt zero*.

A la protagonista de la novel·la vaig anomenar-la Firdaus. Encara que no en recordo el nom real, la fesomia i tots els trets del rostre d'aquella dona em van quedar gravats a la memòria, sobretot els ulls; tanmateix, amb el pas

del temps, han perdut una mica de la seva lluïssor. No és estrany, ha passat gairebé mig segle des que la vaig anar a veure a la presó, a la seva cel·la, en l'època en què investigava els factors causants de malalties *nervioses* en les dones. A mesura que la recerca avançava, cada cop tenia més clar que en la majoria de casos és el grau d'intel·ligència, o de major consciència, el causant de les neurosis. Vaig arribar a la conclusió que la dona emprenedora i creativa, en adonar-se de la violència i la repressió a què està sent sotmesa, és més propensa a la irritació, l'angoixa i els nervis que no pas la dona *normal*. En fi, la que es considera normal o *natural*, a criteri de la societat i dels psicòlegs; és a dir, la que accepta la violència exercida en contra seva, convençuda que ho és per designi de Déu, que va crear el mascle i la femella, i a cadascú li va assignar una tasca específica en l'àmbit de la família i a la vida, com per exemple que la dona cuina o renta, mentre que l'home pensa o escriu.

La Firdaus era intel·ligent, sensible i emprenedora, no podia acostumar-se amb cuinar i rentar, encara que fos de família pobre i no hagués pogut accedir als estudis superiors. Tenia un do innat per capir ràpidament les coses, per desentrellar el significat ocult de tot el que succeïa, aquell que les ments constretes per un sistema educatiu, religiós i polític despòtic i opressiu no solen captar, ja que el sistema anul·la les capacitats i la intel·ligència innates des de la infantesa. Quan la vaig conèixer, vaig sentir cap a ella una empatia excepcional, des del primer moment, com si l'hagués vista abans o hagués sentit la seva veu en una altra vida, com si hagués vist la seva cara en l'instant d'obrir els ulls en néixer, com si fos la cara de l'àvia o de la mare —que ja havia mort

feia uns anys—, o, potser, la cara que vaig veure reflectida la primera vegada que em vaig mirar al mirall.

M'asseia al terra de la seva cel·la amb els meus ulls clavats en els seus, sense parpellejar. L'escoltava parlar, hores i hores, sense notar la fredor del ciment, sense percebre el pas del temps. La història que contava mèsbalaïa i no mèsbalaïa, tot alhora, perquè em semblava que la coneixia des d'abans de néixer, i no obstant això no l'havia sentida explicar mai. Un dia d'aquells que m'havia de trobar amb ella, em van informar que era morta: la sentència de mort per assassinat a què havia estat condemnada s'havia executat. La Firdaus havia matat de manera intencionada un home, un macaró brutal. Simplement, ella havia sigut més llesta i ràpida de moviments que no pas ell, li havia pres el ganivet de la mà i l'havia mort. La llei es presumeix justa, era de suposar que la declararien innocent quan al·legués defensa pròpia, però la llei no pot ser justa en un món classista, patriarcal, imperialista, religiós i racista, que discrimina les persones segons la classe social, el sexe, la religió, el color, la nacionalitat i la llengua, entre altres discriminacions. Aquest és el món en què vivim avui, i en què vivíem ahir, el món contra el qual es manifesten milions de persones i on un 1 per cent dels seus habitants viu a costa de la resta, el món que inclou els pobles de la Terra, a occident i a orient.

La història de la Firdaus és senzilla, la d'una dona senzilla que perseguia la justícia, l'amor, la generositat i la llibertat, però l'amor veraç en el nostre món —despòtic i corrupte— pot ser més perillós que una bomba atòmica, pot fer explotar el morter de mentides acumulades des del pecat de la nostra mare Eva i pot posar en evidència la veritat soter-

DONA AL PUNT ZERO

Aquesta és la història d'una dona de carn i ossos. La vaig conèixer fa uns quants anys a la presó d'Alcanàtir. Jo estava estudiant les personalitats d'un grup de presoneres que complien condemna o estaven acusades de diversos delictes.

El metge de la presó em va dir que aquella dona estava sentenciada a mort perquè havia matat un home. Així i tot, no era com les altres assassines de la presó.

—No trobaràs mai ningú més com ella, ni dins ni fora de la presó. No accepta cap visita i no parla amb ningú. Generalment no toca el menjar i es queda desperta fins a la matinada. De vegades, el guarda de la presó la veu que es queda asseguda amb la mirada perduda durant hores. Un dia va demanar un bolígraf i un paper i es va passar hores abocada damunt del paper. El guarda no va saber si escrivia una carta o alguna altra cosa. Potser ni tan sols escrivia.

Vaig preguntar al metge de la presó:

—Creus que acceptarà veure'm?

—Puc mirar de convèncer-la perquè parli una estona amb tu —va dir—. Potser s'hi avé si li dic que ets psiquiatra, que no ets cap de les ajudants del fiscal. A mi no em

contesta mai cap pregunta que li faig. Fins i tot es va negar a signar un recurs adreçat al president per mirar que li canviessin la pena de mort per una cadena perpètua.

—Qui l’hi va redactar, el recurs? —vaig preguntar.

—Jo —va fer l’home—. Si vols que t’ho digui, a mi no em sembla que sigui una assassina. Si la mires a la cara, als ulls, no diries mai que una dona tan delicada pugui haver mort ningú.

—I qui li ha dit, a vostè, que matar no requereix ser delicada?

Em va mirar sorprès un instant i va deixar anar una rialla nerviosa.

—Que has matat mai algú, tu?

—Que soc delicada? —li vaig contestar.

Va girar el cap de costat, va assenyalar una finestreta i em va dir:

—Aquella cel·la és la seva. Miraré de convèncer-la perquè et baixi a veure.

Al cap d’una estona va tornar sol. La Firdaus s’havia negat a veure’m.

Aquell dia, en comptes d’entrevistar les altres presoneres que havia de veure, em vaig ficar al cotxe i me’n vaig anar.

Quan vaig ser a casa no vaig aconseguir fer res. Havia de repassar l’esborrany de l’últim llibre que havia escrit, però no em podia concentrar. No em podia treure aquella dona del cap, la Firdaus, a qui deu dies més tard penjarien.

L’endemà a primera hora ja tornava a ser a les portes de la presó. Vaig demanar a la guarda que em deixés veure la Firdaus, però la dona em va dir:

—No servirà de res, doctora. No ho voldrà.

—Per què?

—D'aquí a pocs dies la penjaran. De què li serviria parlar amb vostè o amb qualsevol altre? Deixi-la en pau!

Ho va dir amb un deix de ràbia. Em va dirigir una mirada plena d'ira, com si la que hagués de penjar la Firdaus al cap de poc fos jo.

—Jo no tinc res a veure amb les autoritats d'aquí ni d'enlloc —li vaig dir.

—És el que diu tothom sempre —va dir, enfadada.

—Per què està tan enfadada? —li vaig preguntar—. Creu que la Firdaus és innocent, que no el va matar?

La seva resposta va ser encara més carregada de ràbia:

—Tant si el va matar com si no, és una dona innocent que no es mereix morir a la força. A ells sí, que els haurien de penjar.

—Els? Qui són ells?

Em va mirar amb desconfiança i em va dir:

—El que jo vull saber és qui és vostè. Són ells els qui l'envien a parlar amb ella?

—Però de qui parla? —vaig insistir.

Va mirar al seu voltant amb precaució, gairebé amb por, i es va apartar de mi.

—Els... Vol dir que no els coneix?

—No —vaig fer jo.

Va deixar anar una riallada breu, sarcàstica, i se'n va anar. Vaig sentir que murmurava:

—Com pot ser que sigui l'única que no els coneix?

Vaig tornar a la presó uns quants cops, però tots els intents de veure la Firdaus van ser en va. Em feia la impressió que el

meu estudi perillava. De fet, la sensació de fracàs s'estenia a tots els àmbits de la meua vida. Aquell rebuig em va començar a fer trontollar la confiança en mi mateixa i em va deixar en una situació complicada. Era com si aquella dona que havia matat un ésser humà, la dona que al cap de pocs dies seria executada, fos molt més bona persona que no pas jo. Comparada amb ella, jo no era res més que un insecte diminut que m'arrossegava per terra entre milions d'altres insectes.

Sempre que recordava l'expressió dels ulls de la guarda o del metge de la presó quan parlaven de la dona, de la indiferència absoluta que tenia per tot, de la seva actitud de rebuig total i sobretot del rebuig de veure'm, em convenia que no hi havia res a fer, que jo no era gens important. I no podia evitar preguntar-me quina mena de dona devia ser, ella, si em rebutjava perquè era millor que jo. D'altra banda, també s'havia negat a enviar un recurs al president per demanar-li que li estalviés la forca. També volia dir que era millor que el cap d'estat?

Em va envair una sensació semblant a la certesa, però difícil d'explicar, que la dona, efectivament, era millor que tots els homes i dones dels quals solem sentir a parlar, que solem veure o que solem conèixer.

Vaig mirar de superar la incapacitat per agafar el son, però de seguida vaig començar a tenir un altre pensament que em mantenia desperta. Es negava a veure'm perquè sabia qui era jo o s'hi negava sense conèixer-me?

L'endemà al matí vaig anar altra vegada a la presó. No tenia cap intenció de provar de visitar la Firdaus: ja ho havia deixat per impossible. Hi vaig anar per veure la guarda o el metge de la presó. El metge encara no havia arribat, però vaig veure la guarda.

—Li va dir si em coneixia, la Firdaus? —li vaig preguntar.

—No, no em va dir res —va respondre la dona—. Però sí que la coneix.

—Com ho sap, que em coneix?

—Ho noto.

Em vaig quedar clavada, com si m'hagués tornat de pedra. La guarda em va deixar i va tornar a la seva feina. Em vaig intentar moure, anar-me'n cap al cotxe i marxar, però va ser en va. Tenia una sensació estranya, com si el cor em pesés, com si se m'hagués escolat tota la força de les cames, del cos. Un pes més gros que el de tota la Terra, com si en comptes d'estar dreta a la seva superfície estigués en algun punt de sota. El cel també havia canviat: s'havia tornat negre, com la terra, i semblava que em caigués al damunt, la qual cosa afe-gia més pes a la meva càrrega.

Aquella sensació només l'havia tingut una vegada, feia molts anys, quan em vaig enamorar d'un home que no m'èstimava. Em sentia rebutjada, no només per ell, no només per una persona entre els milions de persones que habitaven el món, sinó per tots els éssers vius i per totes les coses de la Terra, pel món en totes les seves dimensions.

Vaig abaixar les espatlles, em vaig posar tan dreta com vaig poder i vaig respirar fondo. El pes del cap es va alleugerir una mica. Vaig començar a mirar al meu voltant i em va sorprendre ser a la presó tan d'hora al matí. La guarda estava encorbada fregant les rajoles del passadís. La mirava amb un menyspreu inusual i em vaig sorprendre a mi mateixa. Només era una dona que fregava el terra de la presó. Si no sabia llegir ni escriure i no tenia cap noció de psicologia, com m'havia cregut tan fàcilment el que pensava?

La Firdaus no havia dit pas que em conegués. Era la percepció que s'havia endut la guarda. Per què havia de tenir raó? Si s'havia negat a veure'm sense conèixer-me, no hi havia cap motiu per ofendre'm. El seu rebuig no anava dirigit a la meva persona directament, sinó al món i a tothom que en formava part.

Vaig començar a marxar cap al cotxe amb la intenció d'anar-me'n. Sentiments subjectius com els que m'havien vençut no eren dignes d'una investigadora científica. Mentre obria la porta del cotxe, gairebé vaig somriure. El fet de tocar-lo em va ajudar a recuperar la meva identitat, la meva autoestima com a doctora. En qualsevol cas, la gent valora més una doctora que una dona condemnada a mort perquè ha matat algú. De mica en mica vaig recuperar l'actitud habitual, la que només he perdut en comptades ocasions. Vaig girar la clau al contacte i vaig prémer l'accelerador per esclafar definitivament la idea (que de vegades, quan les coses em surten malament, se'm fica al cap) que no era més que un insecte insignificant que m'arrossejava enmig de multituds d'altres insectes. Vaig sentir una veu darrere meu, més alta que el soroll del motor.

—Doctora! Doctora!

Era la guarda. Corria cap a mi panteixant amb força. Aquella veu ofegada em va recordar les veus que sentia tantes vegades en somnis. La boca se li havia eixamplat, tenia els llavis més molsuts i no parava d'obrir-los i tancar-los amb un moviment mecànic, com si fos una porta batent.

Vaig sentir que deia:

—La Firdaus, doctora! La Firdaus la vol veure!

El pit se li inflava i desinflava al ritme de la respiració

agitada, i l'expressió dels ulls i de la cara era d'una gran emoció. Si el president de la República en persona li hagués demanat de venir-me a buscar no hauria pogut mostrar-se més emocionada.

Jo vaig respondre accelerant la respiració, com per contagi, o, per ser més exactes, amb la sensació que em faltava l'aire, perquè el cor em batejava amb més força que mai. No sé com vaig sortir del cotxe ni com vaig seguir els passos de la guarda. Ho feia amb tant entusiasme que en alguns moments la vaig avançar i tot. Vaig caminar amb un pas ràpid i lleuger, com si les cames ja no arrossegessin cap cos. M'envaïa una sensació meravellosa d'orgull, d'eufòria, de felicitat. El cel era blau, d'un blau tan pur que el podia capturar amb la mirada. Tenia tot el món a les meves mans, em pertanyia. Era una sensació que només havia tingut una vegada fins aleshores, feia molts anys, quan anava a conèixer l'home que estimava.

Em vaig aturar un moment davant de la cel·la de la Firdaus per recuperar l'alè i posar-me bé el coll del vestit. Em volia calmar, recuperar l'estat normal, creure'm novament que era allà per recollir informació científica per al meu estudi, com a psiquiatra o alguna cosa semblant. Vaig sentir el xerric de la clau al pany: un xiscler brutal. Aquell soroll em va fer tornar en mi. Vaig prémer la bossa de pell amb més força i una veu dins meu em va dir: «Qui és aquesta tal Firdaus? Només és...»

Però les paraules es van quedar aquí en veure'm cara a cara amb ella. Em vaig quedar palplantada, en silenci, quieta. No em sentia bategar el cor ni vaig sentir com tornaven a tancar la porta gruixuda amb clau darrere meu. L'instant en què em va clavar la mirada als ulls va ser com si em morís. Eren uns ulls brutals, com dos ganivets inquisitoris que

es clavaven sense vacil·lar. No se li va bellugar ni una parpella, ni un sol múscul de la cara.

Una veu em va fer tornar a la realitat. Era la seva veu, que em penetrava decidida, freda com una fulla de ganivet. No tremolava gens ni mica. No trontollava. Vaig sentir que deia:

—Tanca la finestra.

Vaig anar cegament fins a la finestra, la vaig tancar i vaig mirar al meu voltant, desconcertada. A la cel·la no hi havia res. Ni un llit, ni una cadira, ni res on pogués seure. Vaig sentir que deia:

—Seu a terra.

Vaig doblegar el cos i em vaig asseure a terra. Era gener i el terra era nu, però no vaig notar el fred. Era com si estigués somnàmbula. El terra de sota meu era fred. El mateix fred de sempre, amb el mateix tacte i la mateixa consistència, però aquell fred no m'arribava, no em tocava. Era el fred del mar en un somni. Nedava per les seves aigües, nua i sense saber nedar. Però ni notava el fred ni m'ofegava. La seva veu també era com les veus que se senten en somnis. La tenia a prop però la sentia lluny, com si pronunciés els sons des de la distància i s'alcessin des de la vora. Perquè no sabem d'on surten, aquestes veus: si de dalt o de baix, si de l'esquerra o de la dreta. Fins i tot podríem pensar que surten de les entranyes de la terra, que cauen de les teulades o del cel. O potser venen de tot arreu, com l'aire que es mou i ens toca.

Però allò no era cap somni. No era aire que m'arribava a les orelles. La dona que tenia davant meu, asseguda a terra, era una dona de carn i ossos, i la veu que m'omplia les orelles i ressonava a la cel·la, amb la porta i la finestra tancades, només podia ser la seva veu, la veu de la Firdaus.